

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

(Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010)

2012

Col·legi Oficial de Doctors
i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

Coordinació:

Mateu Riera Rullan

Edita:

Vessants, Arqueologia i Cultura SL

ISBN:

978-84-937994-3-4

Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears (Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010) / [Coordinació Mateu Riera Rullan]- 296 p. ; 21x21 cm.

ISBN 978-84-937994-3-4

M. Riera Rullán

1. Arqueologia – Eivissa – Congressos

902(460.32)

PRESENTACIÓ

Les IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, al igual que les tres primeres, han estat organitzades principalment per la Secció d'Arqueologia del nostre Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears. Aquestes jornades es varen celebrar a Eivissa els dies 1, 2 i 3 d'octubre de 2010. En representació de dita Secció el comitè organitzador va estar format per Glenda Graziani, Juan José Marí, Bartomeu Salvà i el sotasignat. D'entre ells crec que és de justícia destacar la magnífica labor realitzada per l'arqueòloga Glenda Graziani.

Però també cal esmentar que per aquestes quartes jornades es va comptar amb l'inestimable ajuda del Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera i del Consell d'Eivissa. D'aquestes dues institucions es va poder gaudir, dintre del comitè d'organització, de les labors realitzades per Jordi H. Fernández, Director de l'esmentat museu, i de Josep Maria López Garí, Director Insular de Patrimoni del Consell pitius.

A tots ells els vull donar les gràcies i mostrar tot el meu reconeixement donat que crec sincerament que el resultat final de la feina feta va significar un vertader èxit per a tota la comunitat arqueològica balear. Amb la publicació que tenen a les seves mans podem tornar a dir que estam d'enhorabona per l'excel·lent trajectòria que estan experimentant aquestes Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears. Cal recordar que a les primeres de 2006, fetes a Manacor i impulsades pràcticament en solitari per l'arqueòloga municipal Magdalena Salas, es varen presentar 12 xerrades i es van publicar els corresponents 12 articles. Aquella bona embranzida inicial va anar donant bons fruits i així, cinc anys més tard, a les IV Jornades, es varen arribar a presentar 36 xerrades i se n'han pogut publicar 34 signades per fins a 69 autors diferents. És a dir, que del

2006 al 2010 s'ha triplicat la presentació de treballs exposats i publicats, tots ells relacionats amb temàtiques íntimament lligades a les nostres illes. És una evidència que mirant cap enrere hem d'estar molt contents d'haver pogut viure les quatre jornades de Manacor, Felanitx, Maó i Eivissa, així com d'haver pogut fer realitat les seves quatre publicacions. Tot plegat crec que es pot qualificar de quasi miraculós, doncs pens sincerament que cinc anys enrere poca gent hagués apostat gaire a què s'hagués arribat fins aquí on hem arribat.

Vull remarcar que en aquest quart volum han presentat novetats, estudis i investigacions diversos professors de mitja dotzena d'universitats, tècnics insulars o municipals, directors de museu, etc., però majoritàriament arqueòlegs professionals lliberals. A tots ells, i sobretot a aquests darrers, els vull mostrar la meua admiració, donat que varen voler compartir la seva feina sense cobrar ni un euro, deixant algun dia de treball, i, en molts casos, pagant les despeses del desplaçament i l'allotjament de la seva pròpia butxaca.

Crec sincerament que tot plegat és una bona mostra de l'amor a la nostra professió de tots els que hem participat a les Jornades i a la present publicació. Fa goig veure que dintre del nostre gremi hi ha gent que sent vertadera vocació i que actua en conseqüència, conscient del fet que si no es dóna a conèixer la feina feta, no s'està complint amb el deure de tornar a la societat allò que ens ha donat.

En la mateixa línia crec que s'ha de valorar molt positivament el haver aconseguit per primera vegada poder reunir professionals de l'arqueologia que treballen a Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Certament, des de l'inici de les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, una de les coses que es volia potenciar era el poder compartir coneixements de

cadascuna de les illes, doncs aquesta era i segueix sent una de les mancances i de les assignatures pendents de la nostra comunitat científica.

En línies generals crec que el nivell de la majoria dels articles lliurats justifica de sobres la seva publicació. Evidentment molts d'ells han quedat una mica curts donades les limitacions d'espai que es pateixen en aquests tipus de miscel·lànies. Tot i això, se'ns dubte, serviran per a què tothom pugui introduir-se en les més que interessants recerques presentades.

No puc ni dec acabar sense demanar disculpes pel retard en la publicació d'aquestes IV Jornades. Sent justos però, podem assenyalar que foren diversos càrrecs del Consell d'Eivissa els que no varen acomplir els seus compromisos respecte aquesta publicació. Per tant, no som jo qui explicarà les causes de tot plegat, però sí que puc dir que des de la Secció no hem aturat de fer feina per a què aquest volum hagi arribat al bon port que a continuació podran contemplar.

Mateu Riera Rullan

President de la Secció d'Arqueologia del

Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en

Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears.

SUMARI

L'EXPLOTACIÓ PREHISTÓRICA DELS RECURSOS CUPRÍFERS D'ILLA DEN COLOM (MAÓ, MENORCA).....	11	SOBRE EL SISTEMA DE CIERRE DE LOS HIPOGEOS EN LA NECRÓPOLIS DEL PUIG DES MOLINS (EIVISSA).....	83
Bartomeu Lluï Estarellas, Laura Perelló Mateo, Mark A. Hunt Ortiz, Damià Perelló i Fiol Bartomeu Salvà Simonet		Jordi H. Fernández, Ana Mezquida	
APROXIMACIÓ A LA FAUNA MALACOLÒGICA MARINA EN EL JACIMENT DELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. LANAVETA	19	LA NECRÓPOLIS RURAL DE CAN PEP DES FERRER. NUEVAS APORTACIONES SOBRE NECRÓPOLIS RURALES EN LA ISLA DE IBIZA.....	89
Miquel Àngel Vicens i Siquier		Glenda Graziani, Juan Jose Mari Casanova, Jonathan Castro Orellana	
RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SECTOR OEST DEL JACIMENT DE CORNIA NOU (MAÓ, MENORCA).....	27	MATERIALS PÚNICS TROBATS AL LITORAL DE MENORCA.....	99
Antoni Ferrer Rotger, Montserrat Anglada Fontestad i Lluís Plantalamor Massanet		Octavio Pons Machado	
ESCOBRINT TREPUCÓ: RESTAURACIÓ I REINTERPRETACIÓ DE LA GALERIA I EL BARRI SUD DE MARGARET MURRAY.....	35	RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA A L'EDIFICI DEL CARRER SANT MIQUEL Nº 10-12 (PALMA DE MALLORCA). ESTUDI ANTROPOLÒGIC DE DOS ENTERRAMENTS ROMANS.....	105
Elena Síntes Olives i Silvia Villalonga		Sebastià Munar Llabrès, Francisca Cardona López	
SACRIFICIS I OFRENES EN EL SANTUARI DE LA SEGONA EDAT DEL FERRO DEL POBLAT D'ELS ANTIGORS (ILLA DE MALLORCA).....	43	LES RASSES DE CONREU D'ÈPOCA ANTIGA I EL PATRIMONI HISTORIC ARQUEOLÒGIC A EIVISSA: UN REpte URGENT.....	115
Jordi Hernández-Gasch, Carles Velasco Felipe		Josep Mª López Gari, Ricard Marlasca Martín	
EL PROCESO CONSTRUCTIVO DE LA TORRE I DEL YACIMIENTO DEL PUIG DE SA MORISCA.....	53	EXCAVACIÓ I MUSEÏTZACIÓ DEL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE L'ILLOT DELS FRARES (SES SALINES, MALLORCA). CAMPANYES 2009-2010.....	123
Emili Garcia Amengual		Mateu Riera Rullan	
LA UTILIZACIÓN DE ENGOMBES EN LAS COMUNIDADES POSTALAYÓTICAS DE LA ZONA DE SANTA PONÇA (MALLORCA).....	61	MENSAE RECTANGULARES DE MÁRMOL DE LOS YACIMIENTOS DE LA ANTIGÜEDAD TARDÍA DE LA ISLA DEL REI Y FORNÀS DE TORELLÓ (MENORCA).....	135
Daniel Albero Santacreu, Jaume García Rosselló, Manel Calvo Trías		Silvia Alcaide González	
S1. UN EDIFICI SINGULAR EN EL SON FORNÉS D'ÈPOCA CLÀSSICA (SEGLES III A.N.E – I DE N.E.).....	71	EL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MALLORCA) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC: EVOLUCIÓ HISTÒRICA I FUNCIONAL.....	143
Paula M. Amengual, Albert Forés Gómez, Lara Gelabert Batllori, Sylvia Gili, Jordi Hernández-Gasch, Vicente Lull, Rafael Micó, Cristina Rihuete, Roberto Risch.		Mateu Riera Rullan, Miguel Àngel Cau, Magdalena Salas Burguera	

INTERPRETACIÓ DE LES PRACTIQUES FUNERARIES I ANÀLISI ANTROPOLÒGIC DELS ENTERRAMENTS DEL SECTOR OEST DEL CONJUNT PALEOCRISTIÀ DE SON PERETÓ (MANACOR).....	151	L'ARQUEOLOGIA I L'ESTUDI D'EDIFICIS.....	225
Llorenç Alapont, Assumpció Malgosa, Gemma Prats-Muñoz, Roger Real, Magdalena Sastre		Antoni Ferrer Abárzuza	
APROXIMACIÓ A LA GESTIÓ DELS RECURSOS FAUNÍSTICS DEL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MANACOR) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC.....	159	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. UN JACIMENT PREHISTÒRIC AL SEGLE XXI.....	233
Alexandre Valenzuela, Damià Ramis		Joan Fornés Bisquerra, David Javaloyas Molina, Llorenç Oliver Servera, Tomeu Salvà Simonet	
ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE L'EXTENSIÓ I CRONOLOGIA DE L'ARS PURPURARIA A EBUSUS.....	169	ARQUEOLOGIA I PÚBLIC A MALLORCA, UNA TRISTA HISTÒRIA. REFLEXIONS A PARTIR D'UNA INTERVENCIÓ A SON CORRÓ.....	241
Benjamí Costa, Carmen Alfaro		David Javaloyas, Magdalena Sastre, Llorenç Oliver, Emmanuelle Gloaguen	
LA EXPOSICIÓN MONOGRÁFICA “MANURQA”. PROYECTO DIDÁCTICO DE BOSTON UNIVERSITY SOBRE LA EXCAVACIÓN DE UNA ESTRUCTURA ANDALUSÍ EN TORRE D'EN GÁLMÉS.....	179	ESTRATEGIAS Y ACCIONES EN EL DESARROLLO DEL PARQUE ARQUEOLÓGICO DEL PUIG DE SA MORISCA (CALVIÀ).....	249
Amalia Pérez-Juez Gil		Calvo, Manel; Albero, Daniel; Calderón, Maria; Gloaguen, Emmanuelle	
SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC EN EL CENTRE DE MANACOR. EVIDÈNCIES DE LA TRAMA URBANA DES D'ÈPOCA ISLÀMICA.....	187	PROSPECCIONES GEOFÍSICAS EN “ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ” (FELANITX, MALLORCA).....	255
Antonio Micol Argudo, Magdalena Salas Burguera		Christoph Rinne, Bartomeu Salvà	
PROJECTE JAUME IV – CAMPANYA 2008.....	193	L'ÚS DEL GEORADAR EN LA GESTIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC. L'EXEMPLE DEL PROJECTE DE RECUPERACIÓ I PEATONALITZACIÓ DEL FRONT COSTANER ENTRE CALA MORLANDA I S'ILLOT –MANACOR.....	261
Helena Inglada, Maria Llinàs		Antonio Ruiz, Helena Inglada	
RESULTADOS DEL CONTROL ARQUEOLÓGICO EN EL BALUARD DEL PRÍNCIP DE LA MURALLA RENACENTISTA DE PALMA DE MALLORCA.....	199	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ: UN JACIMENT PREHISTÒRIC VIST PER LA PREMSA ACTUAL.....	269
Antonia Martínez, Mateu Riera Rullan, Damià Ramis, Maria José Rivas		Almudena Briones Campos	
LA PRESÓ DE LA CASA CONSISTORIAL DE FELANITX: DE L'ARQUEOLOGIA DE SALVAMENT A LA POSADA EN VALOR DEL PATRIMONI HISTÒRIC.....	211	CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ DE CLOSQUES D'ESTRUÇ DECORADES A EIVISSA.....	277
Llorenç Oliver, Jaume Deyà, Magdalena Sastre		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	
ARQUEOLOGIA VERTICAL I EVOLUCIÓ ARQUITECTÒNICA DE LA TORRE DEL PALAU DE MANACOR.....	217	NOVES APORTACIONS A LA RESTAURACIÓ DEL VIDRE DEL MUSEU ARQUEOLÒGIC D'EIVISSA.....	283
Magdalena Salas Burguera i Joan Pascual Femenias		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	

SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC EN EL CENTRE DE MANACOR. EVIDÈNCIES DE LA TRAMA URBANA DES D'ÈPOCA ISLÀMICA

Antonio Micol Argudo
Magdalena Salas Burguera

1. ANTECEDENTS I GÈNESI DE L'OBRA.

La intervenció arqueològica que aquí presentam se realitzà dins el *Projecte de remodelació dels carrers Jaume Domenge, Angle, Pere Llull i Plaça Constitució* al municipi de Manacor entre els mesos de febrer i juliol de 2009.

El promotor de l'obra fou l'Ajuntament de Manacor, el projecte estava emmarcat dins el Pla E del Govern Central i les obres foren adjudicades a l'empresa constructora Melchor Mascaró. Les actuacions dins el projecte de l'obra eren la col·locació de nous serveis d'aigües i el soterrament de les línies de Telefónica i GESA en previsió de què en un futur se poguessin instal·lar aquest serveis i la col·locació d'una nova pavimentació a tot l'espai projectat.

Les intervencions per a la instal·lació dels diferents serveis estaven previstes a uns 0,80 m de fondària del nivell del carrer i amb una amplària d'uns 0,60 m. Moltes d'aquestes sèquies estaven projectades sobre serveis ja existents, el que d'alguna manera havia de reduir el risc d'afectació d'elements patrimonials. Les modificacions del projecte damunt l'obra va propiciar excavacions fora dels serveis existents, i va ser en aquestes sèquies on varen aparèixer més restes.

El treball de Ferrer i Carvajal (2003) fa una revisió històrica arquitectònica del centre de Manacor des del segle XVII fins avui en dia. Les planimetries proposades ens han ajudat a preveure possibles restes sobre tot, a la plaça Constitució la qual ha tingut una sèrie de remodelacions als darrers 200 anys que hem pogut documentar arqueològicament. Intervencions arqueològiques anteriors i informacions orals afirmaven que s'havien trobat enterraments humans a la plaça Arquitecte Bennàssar. Als anys 90 se va remodelar es mercat i també hi ha informacions de què se varen trobar pous a la plaça Constitució, lamentablement, no tenim proves físiques d'a-

quest fets, però ha estat d'utilitat a l'hora de iniciar les tasques arqueològiques. Per una altra banda, molts habitatges del centre encara conserven soterranis excavats a la roca, molts ocupen espai públic i s'endinsen dins els carrers, la qual cosa vàrem poder documentar al llarg de la intervenció.

2. DESCRIPCIÓ DEL TREBALL DE CAMP.

El Centre Històric de Manacor està situat damunt d'un promontori on el terreny natural apareix a uns 50 cm al subsòl en forma de roca calcària (marès). La dinàmica de l'excavació arqueològica va obeir a les necessitats de l'obra civil, és per això que no vàrem seguir un ordre espacial i les intervencions se varen anar alternant segons les demandes del projecte. Degut a la gran extensió del projecte se varen trobar una varietat important d'elements que aporten molta informació del passat històric de Manacor, començant pel passat més recent amb la troballa de soterranis, construïts la majoria als segles XVIII i XIX per la producció de vi i aiguardents, molt estès a Manacor durant aquests segles. Dins el traçat previst s'han documentat també fins a 6 cisternes dels segles XIX-XX, algunes en ús en l'actualitat, 12 sitges per estibar gra amb abundant material ceràmic dels segles XVII i XVIII, 1 pou negre amb material ceràmic del s. XVII, i 5 pous negres d'època islàmica.

3. DESCRIPCIÓ DELS ELEMENTS TROBATS.

Degut al gran número d'elements i a la seva repetició tipològica, dins d'aquest apartat farem una descripció dels més destacats de cada tipus. A més a hores d'ara l'estudi es troba en una fase preliminar que no permet encara anar més enllà.

3.1 Dipòsits o cisternes:

Els dipòsits per conservar l'aigua potable o cisternes que han aparegut estan excavats a la roca i tenen diferents formes i volums. Tots se varen trobar vuits i la majoria tenen dues capes de revestiment, una inicial feta de ciment mallorquí i una posterior amb una capa prima de ciment portland.

La cisterna que descriurem és la núm. 5, situada a la part nord de la plaça Constitució. Degut a què estava colmatat parcialment de runa la seva fondària de 9 m és aproximada. L'equip de bombers va inspeccionar el seu interior verificant que es trobava sense aigua i se va documentar un accés a un soterrani de l'habitatge colindant tapiat feia pocs anys. A partir de les seves mides 9 x 1,5 m, deduïm que en origen podria haver estat un pou de vena per l'extracció d'aigua del nivells freàtics, i amb posterioritat, una cisterna que recollís l'aigua de les teulades de les cases enderrocades ara fa uns 10 anys.

3.2 Sitges:

Les sitges per estibar gra és l'element més nombrós que ha aparegut. La tipologia se repeteix canviant les mides. Són cavitats excavades a la roca amb forma d'alfàbia i fan una alçada d'uns 3,50 m per 2,10 m d'amplària la més grossa i 1,77 m per 1,74 m la més petita. Totes les sitges se varen trobar colmatades de sediment. L'absència de referit a les parets descarta la funció de magatzem de líquids i la seva morfologia d'alfàbia descarta una funció de pou negre. Aquesta tipologia piriforme coincideix amb altres sitges trobades a Mallorca, per exemple les de Can Gago a Sineu.

Si que vàrem documentar, algunes reparacions de morter de calç per taponar algunes esclotxes que el terreny natural presentava. Un altre element important que va aparèixer dins d'alguns sitjots són les tapadores de marès i restes del coll de tancament de la sitja. La presència de ceràmiques de reflex metàl·lic de Catalunya i València, produccions italianes de Pisa, Montelupo i Ligúria, a part de les diferents produccions locals de ceràmica vidrada i comuna, aporten molta informació a l'hora de datar l'amortització d'aquests magatzems de cereals. Els materials trobats ens donen una cronologia entre els segles XVII i XVIII com a moment de l'amortització a la

majoria de les sitges, variant la sitja núm. 18 que dóna una cronologia del segle XV al moment del seu tancament.

Figura 1. Sitja número 4.

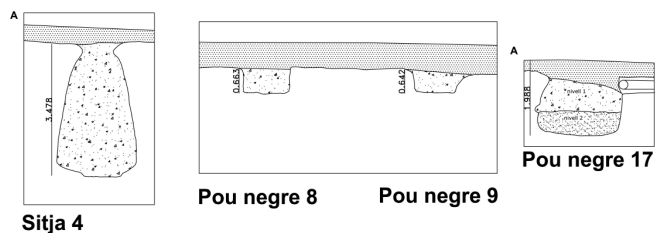

Figura 2. Secció d'alguns dels pous i sitges.

Figura 3. Sitja número 1.

Figura 4. Tapadora de la sitja número 15.

3.3 Pous negres:

Dins d'aquesta descripció, un altre element a considerar són els pous negres o pous cecs destinats a recollir les aigües residuals. Se varen trobar un total de 7 pous negres, un sense material que ho datés, el pou negre núm. 14 amb material del segle XVII i 5 pous amb material d'època islàmica.

Figura 5. Gerra d'època islàmica.

Figura 6. Gerra d'època islàmica

Els pous negres, molt coneguts per la documentació arqueològica, tenen una morfologia irregular, no obeeixen a cap model llevat d'estar excavats a la roca i colmatats de sediment. La capacitat volumètrica dels pous trobats és molt menor que les sitges anteriorment comentades, la majoria no fan més d'1 m de fondària per 1,20 m d'amplària, llevat del pou 17 situat a la plaça de Constitució que té una fondària de 1,40 m per 1,90 d'amplària. Els materials arqueològics dels segles XII-XIII trobats a aquests pous i la seva situació espacial, confirmen una ocupació islàmica al centre de Manacor no documentada arqueològicament fins ara.

4. RESULTATS PRELIMINARS DE L'INVENTARI.

Com a la majoria de les excavacions urbanes, els pressuposts econòmics destinats als estudis de materials mai obeeixen a les necessitats reals i aquest projecte no ha estat una excepció. No s'han pogut finalitzar els estudis, completant només l'inventari ceràmic i numismàtic. Per tot això, els resultats són preliminars i a completar en un futur. De l'inventari realitzat es pot extreure que la proporció de material que apareix en més gran quantitat a les sitges del s XVII correspon a la producció catalana, encara que també té una presència significativa la italiana.

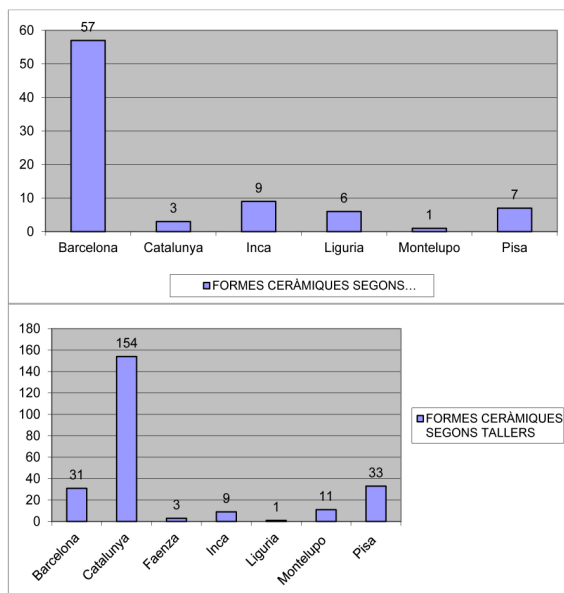

Figura 7. Comparativa de les formes localitzades en el pou 1 i 4.

Dins l'inventari del material islàmic s'ha pogut documentar com les formes que tenen més representació són les gerres (38%) i gerretes (19%) seguides de les safes (9%), ri-bells (8%) i olles (7%), tot material relacionat amb la vaixel·la de cuina. A hores d'ara s'han de creuar les dades que ens donen els diferents inventaris i aprofundir en l'estudi del comerç d'aquest material.

5. POSADA EN VALOR DE LES RESTES.

L'experiència de la troballa dels pous de l'any 2009 ha fet que actualment el Museu d'Història de Manacor compti amb una de les col·leccions de ceràmica associada a objectes metàl·lics del s. XVII més importants de Mallorca. A través de les troballes dels pous s'estan documentant dos moments molts precisos de la història de Manacor, el s. XIII amb les troballes del moment de la conquesta, i el s. XVII amb tot el que això implica d'evolució de la trama urbana.

A més, les troballes generades durant les excavacions ja

han tingut una gran repercussió social: primer, durant l'estiu del 2009 una vintena de voluntaris varen venir a ajudar durant moltes tardes a netejar la ceràmica i d'aquesta manera, varen poder satisfer la seva curiositat. Segon, les troballes es varen donar a conèixer durant el Dia Internacional dels Museus del 2009 quan els usuaris del Museu ja varen poder gaudir de les peces enganxades i restaurades. Aquest dia es va fer una activitat on l'arqueòleg explicava de primera mà en què havia consistit l'actuació i que suposava a nivell històric les trobal·les realitzades.

Tota aquesta repercussió social i mediàtica que es va generar durant i després de l'excavació unit a la rellevància de les restes com elements que formen part del passat de Manacor va fer necessari la seva posada en valor. Així doncs, des de l'Ajuntament i amb el finançament de l'empresa constructora del projecte, Melchor Mascaró, se varen elaborar uns panells explicatius que volien incorporar diferents elements:

- Un plànol de situació de les troballes.
- Unes imatges amb peces representatives localitzades.
- Una recreació de la reconstrucció d'una sitja amb tapadora al costat del portal d'una casa.
- Una explicació en quatre idiomes sobre les restes trobades i les primeres conclusions.

Figura 8. Imatge d'un dels panells que s'ha posat a la zona d'intervenció.

6. CONCLUSIONS.

Les conclusions cronològiques que se fan dels diferents elements i dels materials ceràmics relacionats són provisionals i mai definitives fins que l'estudi de materials s'hagi finalitzat.

De l'estudi de les restes trobades podem elaborar moltes línies d'investigació però en aquest treball ens hem centrat en dues, una a partir de l'estudi planimètric i una altra a partir dels materials ceràmics trobats a cada un dels elements.

A partir d'un estudi quantitatiu dels elements localitzats podem concloure que:

- S'han trobat un total de 12 sitges amb material ceràmic que abasta des del segle XV fins al XIX.

- Han aparegut 7 pous negres, dels quals 5 amb material ceràmic islàmic, 1 del segle XVII i 1 sense material arqueològic.

- S'han localitzat 6 aljubs, dels quals 5 contenien aigua i funcionaven fins fa poc temps i 4 soterranis que possiblement varen funcionar fins principis del segle XX.

A partir d'aquest recompte se poden extreure varies conclusions.

1ª. Se confirma arqueològicament la presència islàmica al casc urbà de Manacor. La presència islàmica és coneguda per la documentació i la troballa casual de la làpida de *Soleimà Ben Mansor*; (Fuster 2006, 41), però la documentació d'aquest pous negres trobats a la plaça Constitució i al carrer Jaume Domenge, confirmen aquesta presència i l'origen islàmic de la fisonomia d'aquesta plaça i carrer de Manacor.

2ª. Que a partir de l'estudi preliminar de la ceràmica, la gran majoria de les sitges se varen deixar d'utilitzar com a magatzems de gra a finals del s. XVII principis del XVIII,

llevat de la sitja núm. 18 que dona una cronologia del segle XV per al moment de la seva amortització. Aquest fet ens confirma el llarg recorregut de l'emmagatzematge de cereals a dins sitges, i que segons les troballes a la 2ª fase d'aquest projecte urbanístic que ha finalitzat a finals del 2010, podem confirmar que van del s. XV fins al s. XIX. En aquesta 2ª fase s'han trobat un conjunt de sitges que amplien l'àmbit d'acció de la zona dedicada, dins el centre de Manacor, per l'estibació

de cereal fins als carrers Jaume II i Estrella. Dins d'aquest apartat, la recerca documental és una línia de futur a desenvolupar per tal d'ampliar la informació sobre l'emmagatzematge de cereals a l'època moderna i contemporànea a Manacor.

BIBLIOGRAFIA

ALCOVER SUREDA, A. M; MOLL MARQUÈS, F. de B. 1976: *Diccionari català-valencià-balear*. 10 Volumes. Edit. Gràfiques Instar. Barcelona. <http://dcvb.iecat.net/default.asp>.

CAMPANER Y FUENTES, A. 1879: *Numismática balear*, Palma de Mallorca.

FERRER FEBRER, A.; CARVAJAL MESQUIDA, A. 2003: "*Evolució urbana de Manacor (1600-1944)*". Manacor.

FUSTER, G. 2006: *Història de Manacor*. Palma.

GONZÁLEZ GONZALO, E.1998: *El conjunt ceràmic de les Caputxines, la Ceràmica al Món Conventual*. Monestir de la Puríssima Concepció. Palma.

GONZÁLES GOZALO, E. 2005: *Col·leccions de ceràmica del Museu Diocesà*. Gresol 01: Col·leccions museogràfiques de Mallorca. Mallorca.

ISBERT, F; ANDREU, C. 2006: *Sa raval des castell. La història d'un poble a través del material arqueològic*. Menorca.

KIRCHNER, H. 2002: *La ceràmica de Yabisa. Catàleg i estudi dels fons del Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera*. Eivissa.

LLABRÉS RAMIS, J. 1977: *La ceràmica popular en Mallorca. Aportación al estudio de la misma en los últimos cinco siglos*. Palma.

LLORENS I SOLANILLA, J. 1989: *Ceràmica catalana de reflex metàl·lic. Segles XV al XVII*. Barcelona.

ROSSELLÓ BORDOY, G. 1991: *El nombre de las cosas en Al- Andalus: Una propuesta de terminología cerámica*. Palma.

ROSSELLÓ BORDOY, G; COLL TOMÀS, B. 1997: *Ceràmica popular en las Baleares*. Palma.

TELESE COMPTE, A. 1991: *La vaixella blava catalana de 1570 a 1670*. Barcelona

VVAA. 1998: *Mallorca i el comerç de la ceràmica a la Mediterrània*. Palma.